

ona može samo pomoći da se shvate neki odnosi. Činjenica jest da se danas u ukrajinskom jeziku riječ *čornóbyl'* kao naziv za biljku poklapa s imenom grada – a to što se za Ruse te dvije riječi ne poklapaju u ruskom jeziku, to je njihova stvar: za njih je ime *Černóbyl'* egzonom za *Čornóbyl'* (kao *Belgrad* za *Beograd*). – Srbi, Hrvati, Muslimani i Crnogorci ne govore ruskim jezikom, i zato ne moraju preuzimati ruska imena za neruske gradove.

Zato je s imenom *Čornóbyl'*/*Čornóbilj* baš onako kako jest: ukrajinski *Čornóbyl'* jest upravo *Čornóbilj* za nas kao što je Rusu naš *Biograd* upravo *Biograd*. Takvi odnosi ne krše ni ne ruše tradiciju vlastitog jezika, a ujedno se prema tuđim imenima pokazuje poštovanje onakvo kakvo očekujemo i mi od drugih za imena iz našeg jezika. Upravo bi na to ipak trebali misliti u našim javnim glasilima.

Alemko Gluhák

JOŠ JEDNOM O SUCU I SUTKINJI

(Stvar ipak nije tako jednostavna)

1. Postavljanje problema

S posebnim sam interesom pročitao odgovor¹ Eugenije Barić na moj upit o pravilnosti upotrebe imenica – nazivlja za osobe ženskog spola koje obavljaju javne, rukovodeće ili srodne funkcije u našem društvu. Žao mi je, iskreno moram priznati, da sam začuđen jednostranošću odgovora E. Barić, a čini mi se da je upala i u određene kontradikcije. O kontradikcijama kasnije, a najprije o jednostranosti sadržaja odgovora.

E. Barić s pravom tvrdi „da žene imaju društveno pravo na *svoj* lik *svog* zanimanja” te da „o tome ne bi smjelo biti

dvojbe” (str. 85). Argumentum a contrario objektivno ispada, da I. Kramarić koji javno postavlja pitanje (ne)opravdanosti feminizacije pravosudnog rječnika, to čini kao navodni ženomrzac. Da li su ispravne moje ili teze E. Barić?

Tvrdi se da se jezik razvija kao i sve ostalo u prirodi i društvu, te u vezi s tako dijalektički postavljenom tezom, posve je prirodno da se uočava u praksi sve proširenija pojava mocijskih parnjaka ženskog roda. Pa ako se probija mocijski parnjak *sutkinja* i *zamjenica* (javnog tužioca), nameće se pitanje zbog čega takve parnjake ne upotrebljava 80% osoba ženskog spola u zagrebačkom pravosuđu na općinskoj razini koje vrše funkcije sudaca i javnih tužilaca prilikom potpisivanja presuda i optužnih akata odnosno drugih sudskih i javnotužilačkih radnji. Iskreno sugeriram E. Barić da anketira po bilo kakvom uzorku određeni postotak osoba ženskog spola sudaca i javnih tužilaca u Hrvatskoj i u SFR Jugoslaviji, pa će, čini mi se, imati dovoljno materijala na raspolaganju u vezi s pitanjem koje sam postavio Uredništvu časopisa „JEZIK”. Sada se postavlja pitanje, tko to čini *proboj* da se imenica *sudac* transformira u mocijski parnjak *sutkinja*, ako to ne čine osobe koje obavljaju sudačku funkciju? Kategorički i s punom moralnom i građanskom odgovornošću tvrdim da to čine u 90% slučajeva piskarala – lektori u zagrebačkoj novinsko-izdavačkoj kući „Vjesnik” te u službenom glasilu „Uradni list” SR Slovenije i nitko živ više u ovoj zemlji. Ergo, u praksi in concreto, čini se, intelektualno lingvističko-filološko silovanje ekstremno feministički usmjerenih lektorica, a ne od strane većine žena u našem društvu koje obavljaju javne funkcije. Pa i u Francuskoj, SR Njemačkoj, Engleskoj, Poljskoj i SSSR-u razvija se

¹ BARIĆ, E.: KADA SUDAC A KADA SUTKINJA, JEZIK, br. 3/1988, str. 85–88.

jezik, ali unatoč ravnopravnosti spolova ne dolazi do takvih pojava unakazivanja pravosudnog rječnika, i da se za tu pojavu još izmišlja i teorijska podloga.

Da bi teza pisca ovih redaka bila potkrijepljena argumentima, morat ćemo upravo poseći za takvim argumentima, da se pokaže kakvo se nasilje čini nad živom stvarnošću od svega nekolicine pojedinaca.

2. – Kontroverzni primjeri upotrebe spornih riječi u službenim glasilima, dnevnoj i revijalnoj štampi

2.0. – Pojava upotrebe mocijskih parnjaka ženskog roda za osobe ženskog spola koje obavljaju javne funkcije uočena je još prije desetak godina, u „Vjesnikovim” izdanjima, a dobila je na razmahu nakon izbora drugarice Milke Planinc na dužnost predsjednika Saveznog izvršnog vijeća, i to samo u „Službenom listu” SFRJ u hrvatskoj varijanti, a kasnije i u „Uradnom listu” SR Slovenije. Tako je godinama u zagrebačkom „Vjesniku” u rubrici DANJU I NOĆU i u zagrebačkom „Večernjem listu” u rubrici CRNA KRONIKA korištena terminologija *sutkinja* te *zamjenica* javnog tužioca. Međutim, interesantno je napomenuti, da je u tom pogledu „Vjesnikov” lektor reterirao nakon polemike² koju sam vodio. Neposredno nakon te polemike pojavili su se ispravni termini. Konkretno: „Odluku o prekidu odnosa predao je u Rabatu vršilac dužnosti ministra vanjskih poslova dr Azdin Lavaka *jugoslavenskom ambasadoru* dr Sonji Oreščanin.”³ Za-

² KRAMARIĆ, I.: Posuditi i pozajmiti, Vjesnik, 13. XI. 1984; PEROVIĆ, M.: Loša stručna terminologija, Vjesnik, 15. XI. 1984.; KRAMARIĆ, I.: Zamjena teze, Vjesnik, 19. XI. 1984.

³ +++: Maroko prekinuo odnose s Jugoslavijom, Vjesnik, 2. XII. 1984, str. 1.

tim, „Na mjesto nesreće odmah su izišli *sudac-istražitelj* Alemka Sladić, ekipa Republičkog SUP-a, organi kontrole ŽTP-a i Općinskog SUP-a Sisak.”⁴ Dalje, „*Zamjenik* okružnog javnog tužioca Tatjana Burjačenko-Grubiša optužila je Katicu Ivetić samo zbog pokušaja ubojstva...”⁵

I tako nakon kraćeg razdoblja pravilno upotrijebljivanih termina, ponovno se prešlo nakon četiri godine (iz meni nepoznatih razloga) na upotrebu imenica muškog roda i u slučajevima kad određenu javnu funkciju obavlja ženska osoba, iako samo djelomice, jer iz dalje citiranih primjera vidjet ćemo da i dalje postoje vrlo ozbiljne dileme u tom pogledu. Izdvajamo pet raznovidnih primjera, kao: „Međutim, nije demantirana ni želja poljske vlade da američki predsjednik donese takvu odluku, kao što je i Mihail Gorbačov imao „usputni razgovor” s *britanskim premijerom* Margaret Thatcher kada je putovao u Washington da bi s predsjednikom Reaganom potpisao sporazum o likvidaciji „evroraketa”.⁶ „Nada Klaić, sveučilišni *profesor* i *stručnjak* (zbog čega ne profesorica i stručnjačica? – Primjedba: I. K.) za srednjovjekovnu povijest Hrvata, i, šire, Južnih Slavena, *autorica* je cijele manje biblioteke...”⁷ „Na zahtjev jedne osnovne organizacije Saveza komunističara u Rijeci, ovih je dana opozvan *član* OK SSRN Branka Malnar, *novinarka* Radio Rijeke, što je na legitimnom kandidacionom skupu, u okviru svojih legitimnih

⁴ J. F.: Iskliznuo teretni vlak, Vjesnik, 28. XII 1984, posljedna strana.

⁵ B. D.: Branila unuka, oslobođena optužbe, Vjesnik, 10. XII. 1984, posljednja strana.

⁶ Tanjug: Hoće li Reagan zastati u Varšavi?, Vjesnik, 29. I. 1988, str. 1.

⁷ Iz uvoda u članak N. Klaić: GDJE JE BILA STARA HRVATSKA, Start, 5. 3. 1988, str. 84.

delegatskih prava, na potpuno legitiman način predložila vlastitog kandidata za predsjednika riječke općine.”⁸ „Tamo gdje je praksa pokazala nedostatke, mi smo to pokušali popraviti”, lakonski na pitanje odgovaraju *direktorica* Marija Belec i *školski psiholog* (zbog čega ne školska psihologinja – Primjedba: I. K.) Jelka Gumilar.”⁹ „Prema tom izvještaju u toku operacije nad bolesnikom koju je obavljala *primarijus* – *načelnik* (zbog čega ne primarijusica – načelnica? – Primjedba: I. K.) klinike dr Slavica Malenić, u trenutku...”¹⁰

2.1. – Do kakvih je nakaradnosti došlo u „Službenom listu” SFRJ (hrvatsko izdanje) vidjet ćemo samo iz dva primjera. *Prvi*: u toč. I Odluke o izboru Saveznog izvršnog vijeća stoji: „Za *predsjednika* Saveznog izvršnog vijeća bira se Milka Planinc dosadašnji *predsjednik* Centralnog komiteta SR Hrvatske.”¹¹ To je pozitivan primjer. Međutim, već u slijedećem broju nastupa salto-mortale lektora u kojem broju se ispod Odluke o izmjenama i dopunama Poslovnika Saveznog izvršnog vijeća drugaricu predsjednik SIV-a Milku Planinc „prekrštava” u *predsjednicu* SIV-a,¹² i to dosljedno do kraja isteka mandata na navedenoj funkciji. *Drugi primjer*: U odluci o izboru predsjednika i sudaca Saveznog suda u toč. II stoji: „Za *suce* Saveznog suda biraju se:

- Ljubica Jovičić-Stančić, dosadašnji *sudac* Saveznog suda,
- Milka Janković, *sudac* Vrhovnog suda SR Srbije, itd.¹³

⁸ +++: Riječka izborna farsa, *Danas*, 8. 3. 1988, str. 27.

⁹ KUZMANOVIĆ, J.: Kraj reformskog katekizma, *Danas* 22. 3. 1988, str. 36.

¹⁰ POPOVIĆ, M.: Kratak spoj u aparatima, *Vjesnik*, 2. IV. 1988, posljednja strana.

¹¹ Službeni list SFRJ, br. 28/1982.

¹² Isto, br. 29/1982.

¹³ Isto, br. 28/1982.

Od ovih *ženskih sudaca* Saveznog suda Milka Janković je četiri godine kasnije „postala” *sutkinja* Saveznog suda prilikom imenovanja u Komisiju za izbor i opoziv delegata u Savezno vijeće Skupštine SFRJ,¹⁴ a njena kolegica Ljubica Jovičić-Stančić (prije sudac!) također je 1984. godine „prekrštena” u *sutkinju!!!*¹⁵

2.2. – Na području SR Srbije imamo pak dosljednu primjenu riječi: sudac, zamjenik, pomoćnik, profesor, savjetnik itd., kada se radi o osobama ženskog spola na javnim funkcijama. Ilustracije radi, ovdje ekspliciramo samo tri primjera. *Prvi primjer*: U okviru druge tematske oblasti uvodno izlaganje je dala *profesor* dr Vesna Rakić-Vodinelić koja je napravila komparativni prikaz stanja vanparničnog zakonodavstva u pojedinim evropskim državama.”¹⁶ *Drugi primjer*: U Odluci o imenovanju zamjenika Javnog pravobranioca Srbije u toč. I piše: „Imenuju se za *zamenike* javnog pravobranioca Srbije Leposava Karamković i Boško Peričević, dosadašnji *zamenici* javnog pravobranioca Srbije.”¹⁷ *Treći primjer*: U Rješenju o razrješenju savetnika u Izvršnom veću SR Srbije i postavljenju pomoćnika sekretara Izvršnog veća Skupštine SR Srbije piše u toč. I:

„Razrešava se Biljana Popović-Mesarević dužnosti *savetnika* u Izvršnom veću Skupštine SR Srbije, zbog odlaska na drugu dužnost.

U toč. II:

Postavlja se za *pomoćnika* sekretara Izvršnog veća Skupštine SR Srbije Biljana Po-

¹⁴ Isto, br. 36/1986.

¹⁵ Isto, br. 67/1984.

¹⁶ Časopis PRAVO (Novi Sad), br. 12/1987, str. 165.

¹⁷ Službeni glasnik SR Srbije, br. 24/1986, str. 1948.

pović-Mesarević, dosadašnji *savetnik* u Izvršnom veću Skupštine SR Srbije.”¹⁸

2.3. – Što se tiče područja SR Hrvatske bilo je riječi pod toč. 2.0. ovog priloga u slučajevima napisa u zagrebačkom izdavačkoj kući „Vjesnik” odnosno njenim izdanjima i pod toč. 2.1. kada se radi o „Službenom listu” SFRJ (hrvatsko izdanje). Međutim, to nije dovoljno za cjeloviti prikaz stanja na području naše Republike. Pokušali smo snimiti stanje gledajući navedeni problem historijski. Pored riječi *sutkinja* koja je produkt iznimnih pojedinaca novijeg vremena, riječ *sudac* vezana za osobu ženskog spola pojavljuje se još u tri oblika:

– *sutkinja* – Na sjeveru govori se „gospa sudinja” za ženu sučevu.¹⁹

– *sudnica*.²⁰

– *sučevka*. Ovaj se termin često koristi u provincijskim sudovima prilikom komunikacije ženskog spola ili se pak čuje na našim tržnicama.

Inače, imenica *sudac* upotrebljava se u službenom glasilu SR Hrvatske „Narodne novine” bez ijednog izuzetka od završetka NOR-a do danas za osobe ženskog spola koje su izabrane na dužnost suca, tj. i za njih se konzekventno upotrebljava imenica muškog roda, a što slijedom toga ima odraza i u sudskoj praksi, tj. takve osobe, sve presude i rješenja potpisuju se kao *sudac XY*, a ne *sutkinja XY*. Ista je stvar sa slučajem *zamjenika*, a ne *zamjenice* javnog tužioca. Ilustracije radi u vezi s tim dovoljno će biti da navedemo samo dva primjera. *Prvi primjer*:

„Za *suca* Vrhovnog suda Hrvatske biraju se:

VESNA MILOŠEVIĆ, *sudac* Okružnog suda Zagreb,”²¹ itd.

Drugi primjer:

„Za *zamjenike* okružnog javnog tužioca u Okružnom javnom tužilaštvu Split imenuju se:

ŽIVANA MARUŠIĆ, *zamjenik* Općinskog javnog tužioca u Općinskom javnom tužilaštvu Split, i ...”, te zatim:

„Za *zamjenika* okružnog javnog tužioca u Okružnom javnom tužilaštvu Zagreb ponovno se imenuje VERA BUŠIĆ.”²²

Takva se praksa njeguje na području SR Hrvatske i u svim službenim glasilima po općinama i za područja zajednica općina bez ijednog izuzetka.

2.4. Postavljam pitanje E. Barić, kako teorijski iznaći podlogu da se pobije praksa u našim sudovima i tužilaštvima te u službenim glasilima na području SR Hrvatske i SR Srbije, dakle na oba područja gdje se govori jedan jezik samo s dvije varijante novoštokavskog narječja u Hrvatskoj ijekavskom a u Srbiji ekavska. U vezi s naprijed navedenim primjerima upravo nalazim veliko proturječje (kontradikciju) u načinu razmišljanja E. Barić (str. 87 prvi stupac treći pasus odozgo) kad kaže da je pravilno kad se kaže: „za *suca* se bira Marija X, ..., ali *sutkinja* Marija X, ...”. Malo prije smo vidjeli da se niti jedan ženski sudac ispod presuda ne potpisuje sa *sutkinja* već *sudac*. Osim toga, ako se pođe od teze E. Barić da kad se nađemo u pojedinačnoj ili konkretnoj upotrebnoj situaciji, a ne općoj ili neutralnoj (funkciji), koji će od nas smrtnika razumjeti i tvrditi da se *ne radi* o pojedinačnoj ili konkretnoj situaciji kad se kaže: „za *suca* se bira Marija X,” a da se radi *samo* radi o pojedinačnoj ili konkretnoj situaciji kad se kaže „*sutkinja* Marija X”.

¹⁸ Isto, br. 16/1986, str. 1250.

¹⁹ MAŽURANIĆ, V.: Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik, Zagreb, 1975, str. 1397.

²⁰ JONKE, Lj. – STEVANOVIĆ, M.: Pravo-pis hrvatskosrpskog jezika – Školsko izdanje MS – MH – Novi Sad – Zagreb, 1960, str. 30.

²¹ Narodne novine SR Hrvatske, br. 34/1986, str. 793.

²² Isto, br. 47/1986, str. 919.

Bilo bi uputno da se odgovor E. Barić na moj upit prevedu na njemački, francuski, poljski i ruski, te objavi u njihovim filološkim časopisima, pa da vidimo što bi tamošnji stručnjaci kazali na ovu teoriju koja sve više uzima građanstva na području SR Slovenije i SR Hrvatske.

Cijeli odgovor E. Barić ekstreno je feministički intoniran u odnosu na mene kao muškog pisca, pa moram izraziti ipak jednu pohvalu E. Barić, kad je pri kraju odgovora učinila jednu digresiju od te opće intonacije kad kaže ovo:

„Taj članak (radi se o članku I. Brabeca: Sudac i sutkinja objavljen u „Školskim novinama” od 14. studenoga 1978, str. 14 – Primjedba: I. K.), što je zapazio i mr. Kramarić, nije pretiskan u Brabecovoj knjizi „100 jezičnih savjeta”, tiskanoj 1984. godine, što bi moglo značiti i da je sam autor počeo drugačije misliti.”

Moguće je da je pokojni profesor Brabec zaista „počeo drugačije misliti”, međutim, uvjeren sam 99% da taj članak nisu dopustili tiskati dva recenzenta s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a Brabec je svi znamo ipak bio nastavnik na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu, dakle, u sveučilišnoj jedinici za rang nižoj, pa je morao poslušati savjete svojih patrona. Za mene kao građanina je bitno to, da nitko javno nije opovrgao argumentaciju profesora Brabeca iznesenoj u „Školskim novinama” a niti je to pokušala učiniti E. Barić u svojem odgovoru meni, iako bi to trebala biti moralna i profesionalna obaveza nje kao znanstvenog radnika.

E. Barić svojem odgovoru također se poziva na pisanje ženske revije „SVIJET” da bi dokazala prihvatljivost svojih teza. Međutim, u toj istoj reviji „SVIJET” porred nepravilne upotrebe riječi za osobe ženskog spola (u feminizirajućoj vari-

janti), postoje također i pravilne upotrebe određenih imenica, kao npr.:

„ – Milica Klarić, *inspektor* za suzbijanje kriminala ne nosi uniformu;

– Ivka Andreis, *operativni radnik* za kontrolu prelaska granice,²³ ...

Također je interesantno u vezi s tom problematikom spomenuti, da se na radio Zagrebu rijetko kad čuje nepravilna upotreba naziva funkcija za osobe ženskog spola. U vezi s tim notirali smo i jedan kuriozan slučaj: „U povodu međunarodne konferencije o SIDI, potrebno je okupiti čim veći broj znanstvenika iz cijelog svijeta, *izjavila je francuski ministar zdravlja XY.*”²⁴

3. – Zaključne napomene

Iz prethodne analize problema (ne)pravilne upotrebe imenice *sudac* i sl. kad se radi o osobama ženskog spola vidljivo je, da unatoč povijesno-tradicionalnoj upotrebi riječi *sudac*, da se na *vještački* i *manipulativni* način na hrvatskom državnom području u masovne medije te „Službeni list” SFRJ (hrvatsko izdanje redigiraju stručnjaci iz SR Hrvatske) sve više unosi (prema E. Barić: *probija*) upotreba riječi *sutkinja*, *predsjednica* i sl. Pri tome smo vidjeli da i kod samih lektora koji najviše kumuju takvoj pojavi u odnosu na pravosudni rječnik, postoji velika doza dilema i stranputica. Umjesto da se ugledamo na slovenski jezik odnosno slovenske lingviste, bilo bi po našem mišljenju poželjnije da se ugledamo na njemački, francuski, rus-

²³ PADOVAN, Z.: Žene s ovlaštenjima – „Svijet” (Zagreb), 20. X. 1984. str. 28.

²⁴ Iz vijesti radio Zagreba 25. X. 1987. u 9 sati.

ki i poljski jezik, u kojima se ne pravi takva *zbrka* s upotrebom navedenih imenica kao u nas u posljednje vrijeme.*

Ivica Kramarić

* Uz članak I. Kramarića dobili smo i ovaj popratni dopis u kojem među ostalim piše:

Cijenjeni i poštovani Uredniče,
molim Vas da u narednom broju časopisa „JEZIK” u smislu čl. 114. u vezi s čl. 19. str. 3. toč. a) Zakona o javnom informiranju („Narodne novine 11/82) objavite moj odgovor pod naslovom: JOŠ JEDNOM O SUCU I SUTKINJI na napis Eugenije Barić u istom časopisu broj 3/1988, str. 85–88. U suprotnom bit ću prinuđen da to svoje pravo kao građanin ostvarujem putem zagrebačkog Općinskog suda.

Na eventualnom uvrštenju mog odgovora unaprijed se najljepše zahvaljujem!

Čudimo se I. Kramariću što se poziva na Zakon o javnom informiranju jer takvo pozivanje nije uobičajeno u znanstvenom i stručnom raspravljanju. A mi bismo iz bez toga objavili ovaj članak, iako je pisan preostro i jednim dijelom izlazi iz okvira lingvističkoga raspravljanja, jer u programskoj orijentaciji našega časopisa piše: „Uredništvo će i nadalje omogućivati da u časopisu Jezik dođu do izraza što raznovrsnija, pa i oprečna mišljenja, tako da Jezik bude otvorenom tribinom kao što je uostalom bio i do sada.” To smo više puta u raznim prilikama isticali, a po člancima u prošlim brojevima to je i vidljivo.

Budući da se mi ne razumijemo u pravne finese, ne donosimo, opreza radi, odgovor I. Barić, nego ćemo ga donijeti u jednom od idućih brojeva jer u Zakonu o javnom informiranju piše: „Nije do-

pušteno da se istovremeno na objavljeni ispravak objavi komentar, uvodna bilješka, odgovor ili drugi prilog u vezi s ispravkom” (čl. 120). Mislimo da se ta zabrana ne odnosi na raspravljanja i polemike uopće, a posebice ne na njih u znanstvenim i stručnim časopisima, zato u ovom broju donosimo odgovor A. Gluhaka na članak R. Marojevića. Što će se naći u jednom broju stručnog i znanstvenog časopisa pripada slobodnoj uredničkoj ocjeni i prilikama u kojima pojedini broj izlazi. Tako je Kramarićev članak slučajno stigao za 4. broj jer on još nije bio prelomljen.

S. B.

O RIJEČIMA NA KAMENU

1.

U ovom osvrtu neće biti razmatrane riječi iz naše svakodnevnice, već riječi koje vijekovima ponosito stoje uklesane u kamen, ne mijenjajući ni oblik ni značenje.

Jedne i danas žive nepromijenjene, u drugima se korijen sačuvao, makar u riječima drugog značenja.

Bit će zato zanimljivo da bacimo na njih pogled i malo se vratimo u prošlost.

Odavno su se ljudi pitali kako su done-sene teške kamene gromade na nekropole stećaka, kad u blizini, obično, nema kamenoloma. Općinjeni nepoznatim, izmišljali su neobične priče, pokušavajući objasniti prijeklo stećaka i natpisa na njima.

U okolini Bijeljine (selo Glavičice) čuo sam jednu:

Nekada davno vile su raznosile to kamenje. Mlada vila nosila je onaj teški kamen (selo Glavičice) i kad se umorila, spustila ga na uzvišenje da se odmori.